

ger werk van deze componist: *Ascension*, een prachtig stuk voor piano van 1967, of *Jubilus* voor copers en slagwerk van 1966, of het intrigerende stuk *Nachtmuziek* van 1970, één van de beste partituren voor groot orkest ooit in deze contreien geschreven. Een nieuwe opera-opdracht voor Laporte? Volmondig ja, maar dan wel op een meerbelovend libretto.

Haaks

Bij de creatie in de Munt werd de dramatische kracht van de muziek weinig gediend door de regie. Peter Mussbach gaat uit van een eigenzinnige interpretatie en een vreemd systeem. Mussbach heeft boven op de versie van Kafka door Brod-Laporte nog eens een eigen verhaal gepresenteerd. Dat wordt zo moeilijk duidelijk gemaakt – omdat het zo geforceerd is – dat ik het pas vier weken later meende gesnapt te hebben: K. stelt zich alles voor *in zijn kamer*. Vandaar de permanente aanwezigheid van een tafel met wit tafelkleed. Vandaar dat K. zelf de brieven schrijft, die zogezegd van het slot komen. Vandaar die compleet verwarrende scène, waar op K.'s begrafenis, K. zelf gewoon zijn soep achter de tafel zit te eten. In een vorige scène heeft hij (subtiel, subtiel) de soep geweigerd: hij was toen nog niet "thuis"; maar nu hij zich voorstelt hoe positief de mensen zich na zijn dood over hem zullen uitlaten, ook al is er veel gehuil bij, kan hij rustig en met genot zijn soep eten. Dat lijkt dus op een radicale kritiek van Mussbach op de wereld van Kafka: "Trek het u niet aan, wat hier verteld wordt. Het slaat op niets." Of, zoals een professor in de Engelse literatuur aan de UIA ooit zei: "Met de juiste portie homeopathie, zouden al die schrijvers gelukkig geweest zijn, en hadden ze niet hoeven schrijven."

Deze Mussbachiaanse lezing staat zo haaks op de literaire tekst van Kafka, én op de theaterbewerking van Brod, dat ik het niet ernstig meer vind. Zijn regie berust verder op het principe van het niet tonen van wat er "eigenlijk" aan de hand is. Ze negeert consequent de meeste toneelaanduidingen. Zo zoekt K. in de tweede scène van het tweede bedrijf de dorpsverste op. Diens vrouw moet aktes gaan zoeken in een kast. Wat ze concreet op het toneel opent, is een grote kamerdeur, waar overvloedig licht uitvalt. Een ogenblik later zingt de vrouw: "Het is te donker hier. Ik zal een kaars halen." Dit is zo absurd, dat het alleen met veel diepzinnigheid kan recht gepraat worden. Een ander kras voorbeeld: in het derde bedrijf ontmoet K. Bürgel, die in zijn bed

rechttop zit. Maar zo een instructie kan Mussbach niet ongemoeid laten: K. zit dus op een overgrote stoel (de drukkende traditie van het expressionistische theater) en Bürgel komt met bezem en emmer de scène schoonvegen. Hij praat met K., komt naast zijn stoel staan en zegt: "Helaas kan ik u als zitgelegenheid alleen deze plaats op de bedrand gunnen." Er is geen bed, geen bedrand, K. zit al en Bürgel staat... Deze subtiliteit werd me pas geopenbaard bij het bekijken van de videoband-cum-B.R.T.-ondertitels, want in de zaal zat ik naar een onbegrijpelijk plaatje te staren. Over zulke vormen van regie kan ik weinig entoesiast zijn.

Deze perverse methode van registreren heeft echter een kwalijk gevolg: ze laat de componist in de kou staan. Vaak wordt op die manier de narratieve kracht van de muziek genegeerd. Laporte tekent b.v. heel raak hoe K. Barnabas achterna loopt, maar aan de suggestie van de lichamelijkeheid kan Mussbach niet toegeven. De personages staan stil, en in de orkestbak hoort men wat nutteloos druk gedoe.

Vanuit een zuiver formeel standpunt kan men het decor schitterend noemen. Johannes Schütz heeft met drie zwarte doeken een grote, lege, rechthoekige kamer gesuggereerd. Ze kan achter op het toneel opgetild worden, zodat er onder de wand een verlichte ruimte zichtbaar wordt. Technisch is dit een schitterend bravourestukje, en men kan aan de perfecte manier waarop de doeken "moeiteloos" bewegen, de meesterlijke hand van Henri Oechslin, technisch directeur van de Munt, zien. Het gevolg is dat wat van plaats verwisselt – binnen, buiten, een dakkamer, een herberg – steeds hetzelfde blijft.

Mussbach is blijkbaar een hater van het redundante. Geen wonder dat het publiek radeloos zit te kijken op iets dat als esthetisch object verantwoord lijkt, maar dat zich aan de begrijpelijkheid onttrekt, omdat het zich koestert in zijn eigen enigma's. Eén redundantie is Mussbach alvast niet uit de weg gegaan: Kafka, zegt men, is raadselachtig; Mussbach doet daar nog een schep bovenop.

Tweede kans

Deze première laat dus gemengde gevoelens na. Een paar belangrijke zaken, echter, blijven onbetwistbaar: de inzet van ieder die erbij betrokken was, was zeer groot. Een eresaluut verdient Dale Duesing, die een topzware rol, zowel vocaal als theatraal, met een enorme overgave vertolkt. Een pluim ook voor dirigent Friedemann Layer, die voor

een moeilijke opgave stond. Nogmaals moet erop gewezen worden dat de Munt erin geslaagd is om brede, internationale interesse te wekken voor een Belgische creatie. Dank zij de instelling is de naam van André Laporte nu gemeengoed. Zo ver had hij het voordien nog niet geschopt, al genoot hij in het verleden reeds behoorlijk steun van de kant van het Festival van Vlaanderen (ene Gerard Mortier had toen – toevallig? – veel invloed op de programmatie). Eén van onze belangrijkste componisten krijgt nu eindelijk een ruimere erkenning en bekendheid. Het blijft een unieke prestatie, voor België en voor Vlaanderen.

Graag zou ik zien dat *Das Schloss* zelf een nieuwe kans krijgt in een andere mise-en-scène, met mischien wat omwerkingen om het pregnanter te maken. Zoiets kan alleen gebeuren, als er belangstelling uit het buitenland komt. Een tweede opvoering en een tweede lezing zijn echter voor weinig (te weinig) hendaagse werken weggelegd. Dui-men, dus. En de Munt zet zijn noodzakelijk beleid van creaties verder: er is wat in de maak van Peter Schat (hopelijk komt die met een overtuigend libretto voor de pin-nen), en van Jan Fabre (een post-modernist die Gorecki, een Poolse componist uit de moderne school, mee in de boot heeft genomen). Het blijft dus uitkijken, en hopen op de witte raaf: een nieuwe opera die niet alleen tot waardering maar tot enthousiasme aanzet. De Munt is een huis van de hoop.

Johan Thielemans

- (1) Over de tekortkomingen van de theaterbewerking heeft de Franse literatuurcriticus Maurice Blanchot een verhelderende beschouwing geschreven in *Kafka et Brod* (1954). Men kan het nalezen in Maurice Blanchot, *De Kafka à Kafka*, Collection Idées, Gallimard, n° 453, p. 140-154.

DAS SCHLOSS

(naar Kafka) muziek en libretto: André Laporte; dirigent: Friedemann Layer; regie: Peter Mussbach; decors: Johannes Schütz; kostuums: Jorge Jara; met Dale Duesing (K.), Joyce Ellis, Ad van Baasbank, Donald George, François Van Eetvelt, Emily Rawlins-Ivy, MariAnne (sic) Häggander, Alexander Oliver e.a. Gezien in de Muntschouwburg op 14 december 1986 (generale repetitie) en op B.R.T.-televisie, uitzending van 18 december.